

Giáo trình Thắng Pháp Abhidhamma

Ngày 14.3.2021

Bài 63

Sáu Khía Cạnh Quan Trọng Của Tâm Thức: **2. NHÂN (HETU)**

Chữ nhân - hetu có nghĩa là nguyên nhân, lý do hay căn cội. Số giải định nghĩa chữ nhân (hetu) ở đây có nghĩa là cội rễ (mulattha). Chữ nhân ở đây không có nghĩa là pháp tạo ra quả mà là pháp có ảnh toàn diện đối với tâm pháp theo tánh cách “đầu nã”.

Có tất cả là 6 nhân:

1. Nhân tham (lobha) là sự dính mắc hay bám víu tức là thuộc tánh tham
2. Nhân sân (dosa) là sự khó chịu, không vừa ý với cảnh tức là thuộc tánh sân
3. Nhân si (mosa) là sự mê mờ, không nhận rõ sự thật tức thuộc tánh si
4. Nhân vô tham (alobha) là sự không dính mắc, buông xả tức thuộc tánh vô tham
5. Nhân vô sân (adosa) tức sự mát mẽ, hoà dịu đối với cảnh tức thuộc tánh vô sân
6. Nhân vô si (amoha) tức sự sáng suốt, thấy rõ sự thật tức thuộc tánh trí tuệ

Chính sáu thuộc tánh trên tạo nên sự khác biệt to lớn của tâm thức trên phương diện tốt, xấu.

Mặc dù ba nhân bất thiện tạo nên tâm bất thiện nhưng ba nhân thiện không chỉ tạo nên tâm thiện mà còn có ở tâm quả tịnh hảo và tâm duy tác tịnh hảo.

Ba nhân thiện trong sự hiện hữu và ảnh hưởng rất khác với ba nhân bất thiện. Nhân tham và nhân sân không đồng sanh trong một sát na tâm nhưng nhân vô tham và nhân vô sân thì luôn luôn cùng có mặt với nhau. Nhân si luôn luôn hiện hữu trong tất cả tâm bất thiện. Ngược lại nhân vô si thì không phải tâm thiện nào cũng có.

Tâm vô nhân

18 tâm vô nhân là những tâm là việc có tánh cách máy móc. Những tâm này nói lên rất nhiều về quả bất thiện qua 7 tâm quả bất thiện vô nhân. Tuy giản dị nhưng là biểu thị của “cái quả báo khổ to lớn” của chúng sanh trong đời khi “thiếu vắng hạnh phúc”.

6 Nhân và tâm bất thiện

Tâm tham luôn có nhân tham. Tâm sân luôn có nhân sân. Tất cả tâm bất thiện đều có nhân si hay thuộc tánh si. Thuộc tánh si cũng có một ảnh hưởng to lớn khác trong vai trò của vô minh (avijja).

6 Nhân và tâm dục giới tịnh hảo

Tất cả tâm dục giới tịnh hảo đều luôn luôn có hai nhân vô tham và vô sân. Những tâm tịnh hảo ly trí thì không có nhân vô si. Khi tâm quả dục giới tịnh hảo ly trí làm việc tục sinh thì chúng sanh ấy gọi là người nhị nhân tức người không có căn bản trí tuệ nên không thể đắc thiên hay đạo quả. Tâm ly trí trong đời sống hằng ngày của chư vị A la hán là một khía cạnh thú vị được Thắng pháp đề cập đến (...)

6 Nhân và tâm thiên hiệp thế

Tất cả tâm thiên hiệp thế đều có đủ ba nhân vô tham, vô sân, và vô si. Sự có mặt của vô si hay trí tuệ trong tâm thiên - thứ tâm chủ yếu là định – là một điểm cần hiểu theo tánh cách vĩ mô. Một vị tu tập tứ vô lượng tâm thì nhân vô sân trở nên nổi trội vì trở thành từ vô lượng tâm.

6 Nhân và tâm siêu thế

Cũng giống như các tâm thiên hiệp thế, tất cả tâm siêu thế đều luôn có đủ ba nhân thiện là vô tham, vô sân, vô si. Riêng nhân vô si, hay thuộc tánh trí tuệ, trong tâm các tâm tâm siêu thế đóng vai trò rất đặc biệt vì đó là tuệ giác và cũng là một trong bát chi đạo.

Ngũ và Nghĩa

Từ ngũ nhân 因 trong chữ Hán có nghĩa là nguyên nhân hay nguyên do như chữ hetu trong Phạn ngữ. Thế nhưng ở đây chữ nhân không có nghĩa là pháp tạo quả mà là pháp có ảnh hưởng sâu rộng giống nhưng trong các cuộc bầu cử ở Mỹ tất cả những ồn ào, ảnh hưởng đều bắt nguồn từ những ứng cử viên.

Nên cẩn thận

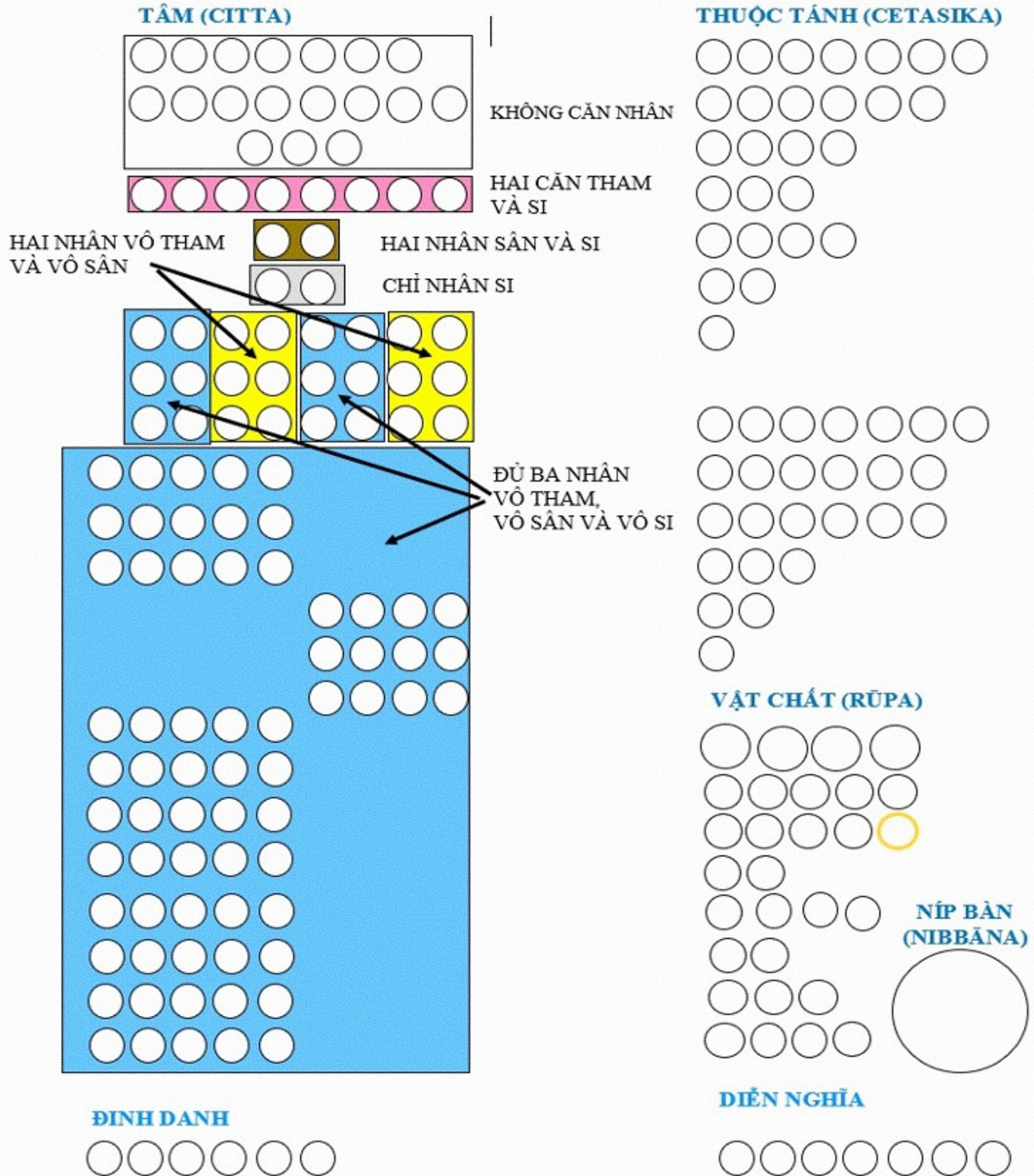
Phải cẩn thận với từ ngữ phủ định như vô tham, vô sân, vô si mặc dù cách dùng từ này tương đương theo nguyên gốc Phạn ngữ. Vô tham không phải chỉ có sự vắng mặt của tham mà còn là sự vô nhiễm, vô sân không phải chỉ vắng mặt sân mà còn là sự mát mẽ hoà dịu, vô si không phải chỉ có sự vắng mặt của mê si mà còn là trí tuệ.

Ngược lại nhân si nên được hiểu là cái làm cho tâm thức mê mờ chứ không phải chỉ là vắng mặt của trí tuệ.

Minh họa

THĂNG PHÁP ABHIDHAMMA - BIỂU ĐỒ CHỮ PHÁP (Y cứ theo đồ họa do Ngài Trưởng lão Tịnh Sự thiết kế) 6 NHÂN ĐỐI VỚI TÂM

Điều đã nói và sắp nói

Bài học trước là: **Sáu Khía Cạnh Quan Trọng Của Tâm Thức, phần 1: 5 thọ**

Bài học tiếp theo sẽ là: **Sáu Khía Cạnh Quan Trọng Của Tâm Thức, phần 3: 14 chức năng.**